

профільних класів ЗЗСО.

Список використаних джерел

1. Коломоець Г. А. Патріотичне виховання старших підлітків у процесі військово-спортивних ігор: дис... канд.пед.наук: 13.00.07. Інститут проблем виховання НАПН України. Київ, 2021. 236 с.

2. Стефанишин М. В. Диференціація оцінювання фізичної підготовленості школярів 10-11 класів : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту : [спец.] 24.00.02. Львів. Держ. ун-т фіз. культури. Львів, 2017. 20 с.

3. Фізична культура. 10–11 класи. Профільний рівень. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. 2022. URL: <https://mon.gov.ua/navchalna.programa-2022.fizichna-kultura-10-11-profil.pdf>. (Дата звернення: 05.04. 2023 р.)

О.А. Комаровська, м. Київ, А.І. Мельник, Н. І. Чабан, м. Херсон

НЕЗЛАМНІСТЬ ХЕРСОНСЬКОГО ТАВРІЙСЬКОГО ЛІЦЕЮ: ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Й ОКУПАЦІЇ

У статті підсумовується діяльність Херсонського Таврійського ліцею, розташованого в місті Херсоні, що пережило окупацією військами рф. Описано мобільність колективу, який попри труднощі воєнного стану й окупації зберіг свої надбання, традиції, примножив творчі здобутки, продовжуючи запланований всеукраїнський експеримент у дистанційному форматі. Розкрито способи адаптації онлайн-навчання художньо-естетичних дисциплін, діяльності художньо-творчих колективів закладу.

Ключові слова: *Херсонський Таврійський ліцей, навчання в умовах окупації міста, всеукраїнський експеримент, дистанційна освіта.*

Відповідно до наказу МОН України від 30 серпня 2021 року № 942 на базі Херсонського Таврійського ліцею розпочався всеукраїнський експеримент «Розвиток креативної особистості в художньо-освітньому просторі ліцею мистецтв». Агресія рф і окупація Херсону змусили мобільно адаптувати освітній процес до реалій і перевести експеримент виключно в дистанційний формат, з урахуванням питань безпеки для всіх учасників освітнього процесу. Так, відповідно до *організаційно-педагогічних умов*, що забезпечують ефективність розвитку креативної особистості ліцеїстів, паралельно реалізуються загальноосвітній і художньо-естетичний напрями підготовки ліцеїстів: театральний, образотворчий, музичний і хореографічний. У 1-4 класах здійснюється початкове, у 5-8 класах – базове, у 9-11 класах – поглиблене оволодіння предметами художньо-естетичного циклу.

У режимі навчання онлайн, урахуваючи небезпечну ситуацію в місті Херсоні, тимчасове вимушене перебування учнів і вчителів у різних містах України та Європи (різні часові пояси), обмежені технічні можливості тощо, педагогічна рада ухвалила рішення про адаптацію структури й тривалості навчального тижня, дня, розкладу дзвінків, перший урок розпочинається об 11.10, останній завершується о 18.15 з дотриманням вимог Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти.

Окрім уроків як групових форм педагогічної роботи з розвитку креативної особистості, використовуються інші групові форми, відповідно до обсягу навчального навантаження та з урахуванням вікових особливостей, фізичного, психічного стану ліцеїстів, технічних можливостей платформи для дистанційного навчання «Єдина школа», зокрема робота художніх колективів, студій, організація та проведення фестивалів і конкурсів театрального, хореографічного, музичного й образотворчого мистецтва, учнівські науково-практичні конференції, творчі звіти. Серед індивідуальних форм експериментальної роботи в режимі онлайн виділяються: заняття за профілем, самостійна творча й проєктна діяльність, робота первинного наукового товариства.

Художні колективи організовано в межах навчальних предметів художньо-естетичного циклу. Такі форми дозволяють інтегрувати навчання предметів художньо-естетичного циклу з художньо-творчою діяльністю. Інтеграція досягається завдяки об'єднанню ліцеїстів у класи, сформовані за мистецькою спеціалізацією (музичні, образотворчі, театральні, хореографічні класи). Попри дистанційне навчання в умовах воєнного стану учасники цих колективів продовжили участь у виставках, конкурсах, фестивалях міжнародного, всеукраїнського, регіонального, обласного і міського рівнів, удосконалюють виконавську майстерність, демонструючи високий рівень творчих досягнень, про що свідчать дипломи переможців.

В організаційній структурі художніх колективів реалізуються авторські ідеї педагогів Херсонського Таврійського ліцею щодо об'єднання у творчому

колективі учнів кількох класів; разом з тим творча діяльність відбувається в межах урочної системи загальноосвітнього й художньо-естетичного циклів. Творчі колективи поєднують різновікові групи учнів, а ретельно дібраний репертуар ураховує спільні інтереси та насамперед спрямований на національно-патріотичне виховання ліцеїстів, що є особливо важливим під час повномасштабної агресії РФ.

Так, на початок 2022-2023 н. р. з урахуванням окупації міста Херсона та виведенням з освітнього процесу учителів, які перебували в тимчасовій окупації, у Херсонському Таврійському ліцеї вдалося організувати роботу 21 художнього колективу: 8 музичних, 5 театральних, 3 хореографічних колективи, 2 образотворчих студії, а також студії: звукозапису «Стимул», телевізійної «Об'єктив» і літературної «Ліра».

Складовою частиною музичної підготовки є 5 напрямів: музично-теоретичний, фортепіанний, оркестровий, народних інструментів, вокально-хорових дисциплін. На музичному відділенні серед восьми творчих колективів 4 мають почесне звання «Зразковий художній колектив» та активно пропагують класичну, українську народну й сучасну музику. Учасники оркестрів та ансамблів мають змогу набутися професійних навичок гри на таких інструментах, як скрипка, віолончель, труба, кларнет, саксофон, туба, сопілка, флейта, ударні інструменти, а також баян, акордеон, домра, балалайка, гітара, бандура. Керівники музичних колективів надають пріоритет у репертуарі зразкам української народної музики, обробкам народних пісень, творам сучасних українських авторів, що вкрай важливо для патріотичного виховання. Ліцеїсти знають, що відомий естрадний артист Макс Барських, випускник Херсонського Таврійського ліцею, нині захищає Україну в лавах тероборони.

Навчання на образотворчому відділенні логічно доповнюється творчою й проектною діяльністю учнів, які отримують ґрунтовну підготовку з малюнку, живопису, композиції, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва, комп'ютерної графіки. Усі учні образотворчого відділення є учасниками творчих студій, зокрема зразкових художніх колективів образотворчих студій

«Палітра» й «Перспектива». До повномасштабної війни в Херсонському Таврійському ліцеї постійно працювала художня галерея учнівських творів. Нині її переформатовано на ліцейські сторінки у Facebook, Instagram тощо.

На театральному відділенні роботу з розвитку креативної особистості акцентовано на засвоєнні учнями основ акторської техніки й безпосередньому їх упровадженні в театральні постановки. Для театального відділення характерно інтегрування різних видів сценічної діяльності (мовно-рухова координація, вокально-рухова координація, розвиток чуття ритму, фантазії, уваги, уяви, артистичної характерності, емоційної пам'яті, навичок органічного спілкування, робочої зібраності, використання хореографічного й музичного мистецтва під час тренінгів) з пізнавальною діяльністю ліцеїстів під час опанування змісту освітніх галузей мови й літератури, суспільствознавства, технологій, здоров'я і фізичної культури. Зі складу учнів 1–11-х навчальних класів створено п'ять творчих колективів театального відділення ліцею: Народний художній колектив «Арт-ліцей», зразкові художні колективи: «Дивосвіт», «Віват», «Соняшник», театр ляльок «Промінець».

Під час дистанційного навчання в театральних колективах керівники використовують інноваційні форми й методи театальної педагогіки: заняття-гру, віртуальні заняття-подорожі, перегляд відеофільмів з акторськими виступами та з подальшим обговоренням і переосмисленням подій війни й окупації. Зазначимо, що відвідування театрів, музеїв, виставок, тематичних екскурсій залучаються ті ліцеїсти, які перебувають за межами тимчасово окупованих територій. Під час дистанційних занять ці ліцеїсти оприлюднюють результати своєї самостійної роботи.

Основними напрямками педагогічної роботи з розвитку креативної особистості на хореографічному відділенні є: навчально-тренінгова робота, робота над хореографічними постановками, показ хореографічних номерів глядачам, відновлення та збереження репертуару, перегляд концертів, виступів хореографічних колективів, запис творчих номерів для дистанційної участі у фестивалях, конкурсах, концертах, що набуває особливої актуальності в умовах

воєнного стану. На хореографічному відділенні зі складу учнів 1–11-х класів створено 3 творчі колективи, яким присвоєно почесне звання «Зразковий художній колектив»: «Джерельце», «Ізюминка» й «Neo-Dance», де ліцеїсти мають можливість не лише оволодівати хореографічним мистецтвом, а й презентувати його результати. Дистанційне навчання створило складні технічні умови для занять хореографією. Учителі-хореографи в процесі навчально-репетиційної роботи велику увагу приділяють техніці безпеки під час виконання окремих технічних елементів, особисто демонструють техніку безпечного виконання як хореографічних рухів, так і фрагментів танцювальних композицій. Учителями-хореографами розроблено комплекси вправ для виконання окремими учнями і групами учнів відповідно до змісту навчальних програм з хореографічного циклу в умовах дистанційної комунікації. Для репертуару колективів пріоритетними є сюжетні й безсюжетні танці сучасного й народного стилів, хореографічні композиції, українські стилізовані постановки. Нині учні в домашніх умовах самостійно записують партії та в межах проєктної діяльності на основі відзнятого матеріалу виконують монтаж хореографічних композицій.

Навчально-творчий процес у Зразковому художньому колективі – телевізійній студії «Об’єктив» – спрямовано на опанування теоретичними й практичними компетентностями в телевізійній справі: підготовка сценаріїв і відеосюжетів, вивченням основ відеозйомки, оволодінням прийомами роботи телеведучих. Зразковий художній колектив – літературна студія «Ліра» – систематично випускала альманахи авторських творів ліцеїстів: «Рядки, які дарують радість» (2013-2018), «Дзвінка ліцейська ліра» (2019-2020). Наразі дистанційно готується до випуску збірка за 2021-2022 та 2022- 2023 навчальні роки; а ілюстрації створюють учні образотворчого відділення. Юні поети висловлюють біль від утрат, які спіткали українців, присвячують вірші рідному місту Херсону. Так, перебуваючи у Швеції, учениця 5-го класу Ольга Литвин написала вірш «Місто щасливих людей... було».

Зазначимо, що на виконання листа МОН України № 1/9807-22 від

30.08.2022 року, яким передбачено особливі заходи щодо безпеки педагогічних працівників, які перебувають на окупованих територіях, з 01.09.2022 року з освітнього процесу було виведено 26 учителів ліцею. Але забезпечення його педагогічними кадрами на 2022/2023 н.р. було вирішено завдяки підтримці колег з інших закладів освіти, що перебували на території, підконтрольній Україні, та в Європі. Наприклад, аналіз кількісного складу педколективу показав, що на 01.09.2021 року в ліцеї працювало 72 педпрацівники, з них – 8 сумісників, з 10.09.2022 року – 81 педпрацівник, з них – 20 сумісників, тобто новий навчальний рік ліцей розпочав з оновленим на 25 % колективом. Це було вперше та стало серйозним викликом. Тому було складено план адаптації новоприйнятих учителів до умов роботи в Таврійському ліцеї, план роботи з молодими спеціалістами, причому в дистанційному форматі на платформі «Єдина школа». Це був неоціненний досвід освітянської співпраці, духовного єднання та збагачення, щирої підтримки й безмежної вдячності, який допоміг колективу організувати освітній процес і роботу над виконанням програми III етапу експериментальної роботи в умовах воєнного стану.

Приклад нескореного колективу Херсонського Таврійського ліцею – згуртованість і мужність учителів, учнів і батьків – доводить силу духу всього українського народу, надихає на Перемогу.

Список використаних джерел

1. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі./ Кремень В. Г., Сисоєва С. О., Бех І. Д. та ін. *Вісник Національної Академії педагогічних наук України*. Том 4. № 2. 2022. (розділ 3.6. Комаровська О. А. Віртуальна мистецька освіта і виховання. С. 19-20). URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/292>

С.В. Коновець, м. Київ

ЕФЕКТИВНІ ЗАСОБИ ЦІННІНО ОРІЄНТОВАНОГО ВИХОВАННЯ ЗРОСТАЮЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

У тезах розглядаються концептуальні основи і сутність феномену ціннісно орієнтованого виховання зростаючої особистості, тлумачення та параметри використання методологічних підходів (системного, особистісно орієнтованого, аксіологічного), типологічні характеристики особистісних цінностей, а також можливості різних освітніх технологій у процесі набуття зростаючою особистістю